

Páskovky

du z boku pravidelně okrouhlé. Okraj spodního úseku obústí se na stěnu ulity přikládá jen v krátkém úseku a vytváří pod sebou vždy zřetelný útvár — šterbinu. Struktura ulity je u této páskovky nejvýraznější, ulita je nepravidelně tupě žebnatá. Tento znak je zachován i u zfosilizovaných ulit. Velmi široká pátá páska probíhá středem píštělové krajiny. Tvoří střední třetinu pole mezi spodním okrajem čtvrté pásy a zakrytou píštělí. Je barevnou dominantou píštělové krajiny.

U *C. hortensis* a *C. nemoralis* je obústí při pohledu z boku protáhle kosodélníkové. Spodní úsek obústí se přikládá na stěnu ulity v dlouhém úseku a v místě odklonu od stěny nevytváří šterbinu. Jejich ulita je jemně stavěná, spíše slabě průsvitná, jemně nepravidelně rýhovaná (leč na dotyk hladká). Pátá páska probíhá obvorem píštělové krajiny. Při pohledu zespodu tvoří vnější čtvrtinu píštělové plochy (pole mezi spodním okrajem čtvrté pásy a zakrytou píštělí). Domi-

nantou píštělové krajiny je základní zbarvení ulity.

U nás je velice vzácná *C. hortensis* f. *fuscobiata*, která má okraj obústí tmavě hnědý. Jeho sytost však nedosahuje sytosti zbarvení u *C. nemoralis*. Ulity této formy jsou téměř vždy jednobarevné, červenavé, zřídka žluté. Její příslušnost ke druhu *C. hortensis* upřesňují (nehledě k velikosti) obvykle společně se vyskytující typičtí jedinci tohoto druhu.

Těla našich páskovek jsou štíhlá, žlutavě šedě až světle břidlicově zbarvená, obvykle s tmavším hřbetem. *C. vindobonensis* je nápadná svým žlutým odstínem.

Vzhledem k svému nápadnému zbarvení a snadné dostupnosti se páskovky těšily a dodnes těší pozornosti zoologů. Barevné odchylky druhů *C. nemoralis* a *C. hortensis* poskytují nejen vhodný materiál pro studium dědičnosti, ale lze sledovat i jejich zastoupení ve vztahu k různým ekologickým činitelům, např. podkladu, expozici, vegetaci, podnebí atd. Páskovky jsou krom toho běžnou kořistí

drozdovitých ptáků, kteří vyklované ulity často soustřeďují na jedno místo. Zajímavou otázkou je, kterým barevným kombinacím dávají přednost, což lze zjistit rozbořem uvedených shromážděných ulit ve srovnání se stavem populace v okolí. Těmto problémům se po léta věnoval F. A. Schilder, který se svou manželkou Marií napsal o páskovkách celou monografii, kde je shrnuta nejen uvedená problematika, ale i neobyčejně bohatá literatura (Die Bänderschnecken, G. Fischer, Jena 1953).

Páskovky jsou velmi pozoruhodné i pokud se týká vývoje a diferenciace druhů, neboť *C. nemoralis* a *C. hortensis* vytvářejí v laboratoři snadno křížence, kteří jsou většinou plodní, takže lze sledovat znaky v celé řadě generací, zpětné křížení a jiné změny, jimiž se zabýval především profesor curyšské university Arnold Lang se svými žáky. I u nás by páskovky zasluhovaly větší pozornosti, zejména z hlediska převratných změn v krajině, které probíhají v současné době.

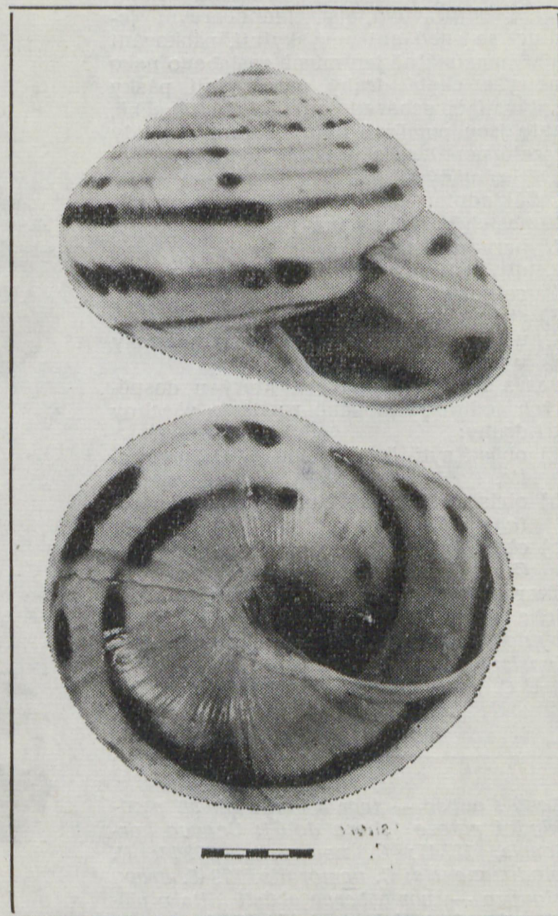
Několik dalších slov k našim páskovkám

Příslušníci rodu *Cepaea* hráli významnou úlohu ve středoevropské fauně již od hlubokého terciéru. Během čtvrtohorních výkyvů podnebí ustupovali v dobách ledových daleko k jihu a v teplých obdobích se vždy znovu vraceli. Tak v některých interglaciálech k nám pronikla atlantická *C. nemoralis*, a to jako člen přírodních ekosystémů, zatímco dnes představuje zcela mladého synantropního přistěhovalce. Naopak *C. vindobonensis*, která dnes poměrně hojně žije v teplých oblastech Čech, pronikala sem v minulosti jen zřídka, ačkoli žila v některých interglaciálech na jižní Moravě a Slovensku. Její invaze do Čech v poledové době je poměrně pozdního data a není vyloučeno, že ji ovlivnilo neolitické zemědělské osídlení.

V současné době se páskovkám věnuje mimořádná pozornost v souvislosti se změnami krajiny podmíněnými současným hospodářstvím. Všechny páskovky jsou s to přizpůsobovat se lidským zásahům, a tak je nacházíme běžně na náhradních a umělých stanovištích. Výzkumy tohoto druhu probíhají zejména na Britských ostrovech (např. R. A. D. Cameron), ale též ve Francii a týkají se různých problémů výskytu a ekologie páskovek ve vztahu k zastoupení jejich barevných odchylek. V západní Evropě přicházejí v potaz ovšem jen druhy *C. hortensis* a *C. nemoralis*, zatímco u nás máme po ruce ještě třetí významný druh, který je teplomilný a suchomilný a vyžaduje zcela jiná stanoviště než oba dříve jmenované zástupce rodu. Zde třeba dodat, že zatímco *C. hortensis* a *C. nemoralis* představují dvojici vzájemně velmi blízkých, i když přitom dobře vyhraněných druhů, patří *C. vindobonensis* jiné vývojové větvi rodu, což vyjádřil i sovětský monograf hlemýžďovitých A. A. Šilejko tím, že pro ni stanovil nový podrod *Octadenia*.

I u nás by bylo vhodné provádět obdobná pozorování jako na Britských ostrovech a jinde v západní Evropě. Podmínky jsou k tomu velmi příznivé, neboť, jak řečeno, máme o jeden ekologicky významný druh více a každá z našich páskovek má na našem území hranici svého areálu. *C. nemoralis* u nás vystupuje jako mladý synantrop pronikající na naše území od severozápadu, *C. hortensis* má svou východní hranici uprostřed Slovenska a konečně *C. vindobonensis* dosahuje nejzápadnějšího bodu rozšíření na úpatí Doupovských hor a obývá v Čechách izolovaný dílčí areál.

V současné době jsou náznaky určitého ústupu druhu *C. vindobonensis*, kterému vadí šířící se vysoké nitrofilní porosty a křoviny, zatímco druhu *C. hortensis* se tím otvírají nové možnosti. Dobře lze sledovat tento posun v oblasti Velké Prahy, kde v posledních letech mnoho lokalit *C. vindobonensis* zaniklo, zatímco *C. hortensis* se objevila na místech, kde nikdy předtím nebyla. Rovněž další pronikání druhu *C. nemoralis* na naše území by mělo být trvale sledováno, stejně jako východní hranice druhu *C. hortensis*. Rovněž početní zastoupení různých barevných odchylek ve vztahu k nejrůznějším faktorům je dosud otevřeným polem možných pozorování.

Vojen Ložek *Cepaea sylvatica*. Foto V. Ložek ml.